

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

426

שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת בראשית תש"פ

מרן הגאון רבי נסים קרליץ זצ"ל

אנחנו עומדים היום לאחר שמחת תורה, אתמול היה שמחת תורה, ושמחנו עם התורה, שמחנו בתורה, וכשמחים בתורה הרי זה נותן הצלחה בתורה, כמו שאמרו באבות פ"ו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים ואחד מהם זה "בשמחה", אם יש שמחה יש הצלחה בתורה, ואם כן הייתה צריכה להיות הצלחה בתורה הלאה, והשמחה הייתה נמשכת, אבל לדאבונו עכשיו נהפכה השמחה לאבל, בפטירתו של מרן הגאון רבי נסים זצ"ל.

זו אבדה גדולה לכל הציבור מה שרבי נסים איננו, כיון שהייתה לו השפעה גדולה מאד, והשפיע מאד על כל הציבור, השפיע הרבה תורה, היה אומר הרבה שיעורים, דברי תורה, וכל דבריו היו בהסברה כל כך ברורה, שהכל הבינו את מה שהוא מדבר, וכבר מזה שנים רבות, כשהיה עדיין צעיר מאד והתחיל לומר שיעורים, שיעור בגמרא, הציבור מאד נהנה, שהבינו ברור, והכל היה ברור מאד.

והשפיע גם בספריו חוט שני, שיש בהם הרבה פסקי הלכות והדרכות והנהגות כיצד להתנהג בכל השטחים.

וגם היה מצליח עם בעלי דינים קשים, כשהיה סכסוך בין שני אנשים בעלי דינים קשים, שכל בית דין לא היה יכול להצליח לסדר את העניינים, הוא היה מסדר, והצליח לסדר דינים קשים, הייתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת, וכוח מיוחד.

מהיכן הגיעו לו הכוחות האלה, כוחות השפעה כאלה, מאיפה זה הגיע, הנה הכישרונות זה דבר תורשתי, וגם אביו הגאון רבי נחום מאיר זצ"ל היה כישרוני ובעל הבנה מיוחד, כשלמד בסלבודקא ידעו עליו שהוא בעל הבנה מיוחד, זהו הכישרון, כישרון של הבנה, אבל ההשפעה שהשפיע, כל מיני השפעות, בכל השטחים, השפעה גדולה כל כך, בעניינים פרטיים וציבוריים, היה משפיע מאד, כידוע שהיו הרבה עניינים ציבוריים שהוא השפיע, בדברים שאי אפשר לספר את הכל איך שהשפיע, מאיפה זה בא, זה בא בסייעתא דשמיא!

הבא ליטרה ולטהר מסייעין אותו

וכיצד זוכים לסייעתא דשמיא, חז"ל אומרים (יומא לח, ב) בא ליטרה מסייעין אותו, מי שבא ליטרה יש לו סייעתא דשמיא, כיון שהוא רוצה, בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (מכות י, ב).

אבל זה תלוי בדרגה כמה האיות של ה"בא ליטרה", כמה היא השאיפה, ועד כמה זה באיות השאיפה, אם זה בכל הלב, ואם כל הנפש מסורה לזה, אם הבא ליטרה הוא בצורה חזקה מאד, אזי יש סייעתא דשמיא גדולה, בשביל זה יש סייעתא דשמיא.

ואצלו כבר בגיל צעיר מאד הוא היה בא ליטרה, ידוע לי, שגם בתור צעיר מאד היה בא ליטרה בצורה כל כך חזקה מאד.

ולאחר הבא ליטרה יש גם בא ליטרה – שבא לטהר אחרים, זיכוי הרבים, ואם הבא ליטרה בעצמו מסייעין אותו, קל וחומר בא לטהר אחרים, מי שרוצה זיכוי הרבים ובא לטהר, ודאי שמסייעין אותו, וכשבא לטהר עם כל הלב ועם כל הכוחות בודאי יש סייעתא דשמיא גדולה, וזוהי זכה לסייעתא דשמיא המיוחדת שהייתה לו.

ומה זה נוגע לנו? לדעת שכל אחד יכול להיות כן, וזה תלוי בו, בעצמו, אם יהיה בא ליטרה ולטהר, יזכה לסייעתא דשמיא.

השפעת בעל תורה אמיתי

בפרט עכשיו שחסרה ההשפעה, החזון איש כותב באיגרת (קו"א ח"ג סב) שבסביבת בעל תורה אמיתי יש השפעה ניכרת, במקום שיש בעל

תורה אמיתי, אדם בעל מדרגה בתורה, אמיתי, יש ממנו השפעה, ורואים את ההשפעה, אפילו אם אינו מדבר כלום ואינו בא להשפיע כלל, עצם מה שהוא נמצא שם זה משפיע.

ובבני ברק החזון איש השפיע, שבני ברק היא עיר אחרת, מכוח ההשפעה של החזון איש, והוא לא דיבר לרבים ולא עשה "תעמולה", אלא ישב בביתו ולמד, וגם באו אליו להתייעץ עצות, אבל לא דיבר לרבים, והשפיע! יש הרבה ישיבות ולומדי תורה בבני ברק, מפני שהיה בה החזון איש, בעל תורה אמיתי, שהשפיע.

וכל אחד אחד כמה שיהיה בא ליטרה, זה ישפיע עליו וגם ישפיע על הסביבה – על המשפחה ועל הסביבה שלו, שהוא יהיה "בעל תורה אמיתי" וישפיע בזה, ובידו של כל אחד ואחד להיות בעל תורה אמיתי על ידי שיתמיד בעסק התורה לפי כוחו.

הכוונה קובעת את חשיבות המעשה

כל אחד לפי כוחו ומצבו יכול לזכות למדרגות גבוהות, כמו שכתב המסילת ישרים בסוף הספר: "וכבר יכול להיות חסיד גמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה כמו מי אשר לא יפסוק מפיו הלימוד", היינו שיכול להיות אדם שעוסק במלאכה פחותה לפרנסתו והוא קדוש, כי הוא עוסק בזה מפני שיש לו משפחה שצריך לפרנס אותה, ונחשב עוסק במצוה, אם כוונתו מפני המצוה שבוה.

וכן בכל דבר שאדם עושה, יכול לחשוב עד כמה שיש בזה מצוה, כפי שהיה מעשה במרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל ששהה פעם בבית החולים לצורך איזה טיפול, והיה שם אח שטיפל בו, ואחז המשגיח בידו ואמר לו: דע לך כי אתה יכול לזכות הרבה, כי הרי אתה מטפל בי ובעוד אנשים רבים, והנך עושה בזה הרבה מעשים טובים, ואמנם זו גם הפרנסה שלך, אבל אל תחשוב על הפרנסה, אלא תחשוב שאתה עושה מעשים טובים, וזוהי המטרה בעבודתך, המעשים הטובים, כמובן גם יש לך פרנסה מזה, אבל העיקר זה המעשים הטובים, ואם תחשוב על זה ותזכור את זה, תזכה הרבה!

כלל הדבר, הכוונה קובעת את החשיבות של המעשה, ואם הכוונה היא המטרה הטובה שיש בזה, אזי המעשה הוא מעשה אחר לגמרי, והוא מצוה גדולה מאד, וזהו "בא ליטרה". וזכורני שנסעתי פעם עם נהג מונית ואמרתי לו כדברים הללו, שיידע כי באמת הוא עושה חסד עם הציבור, שהם צריכים עזרה להביא אותם ממקום למקום, והוא עושה להם טובות, ואמנם הוא גם צריך פרנסה ולכן משלמים לו, אבל הוא עושה דברים טובים מאד, והסכים לזה.

אם אדם חושב על המעשה הטוב שהוא עושה, הרי הוא זוכה בזה, כי הכוונה קובעת את חשיבות המעשה, וכל מה שאדם עושה, אם יש בזה צורך טוב, וכוונתו היא על הצורך הטוב, זה נחשב לו למעשה מצוה, ובאופן זה אדם יכול להיות כל היום עוסק במצוה.

האפשרות להיות עוסק במצוה כל היום

זוהי מה שכבר הזכרנו מדברי הרמב"ם (בהלכות דעות ג, ג) שיכול להיות שאדם ישן והוא עובד את השם, השינה שלו היא עבודת השם, אם הוא הולך לישון מפני שהוא צריך לנוח, כי הוא עבד השם, ומחר יש יום ויש תרי"ג מצוות, בין אדם למקום ובין אדם לחברו, יש הרבה מעשים טובים שצריך לעשות, ואם לא יישן יהיה עייף ולא יצליח לקיים את מה שצריך, ולכן הוא הולך לישון, כדי שיהיה לו כוח לקיים את התרי"ג מצוות, אם זוהי כוונתו אזי השינה שלו היא עבודת השם, וזו עבדות שהוא חייב בה, כי השינה היא צורך העבודה.

ניצול כל רגע לעסק התורה

ולמעשה צריכים לנצל את הזמן לעסק התורה כמה שיכולים, ללמוד בכל רגע פנוי, ואם יש איזה זמן חצי שעה או רבע שעה או אפילו חמש דקות, צריכים לנצל את הזמן הזה וללמוד, שכל רגע יהיה מסודר ומנוצל, אפילו רגעים וזמנים קצרים, אפשר ללמוד בהם, כל אחד לפי כוחו כמובן, וכן האריך רבינו יונה באיגרת התשובה (אות יב-ג) בחובת ניצול הזמן לעסק התורה.

בין אדם לחברו ותפילה

וגם בין אדם לחברו, לקבל כל אדם בסבר פנים יפות (אבות א, טו), כשנמצאים בחברה, שיהיה סבר פנים יפות, זה עסק במצוה, ואהבת לרעך כמוך, שנותן הרגשה טובה לחברה שנמצא בה.

וגם תפילה, אשר כאמור זוהי עבודה מיוחדת שאינה פשוטה, להתפלל בכוונה, כבר סיפרתי לאחרונה המעשה שהיה באחד שבימים נוראים היה מתרגש ובוכה בתפילה, ובשנים מאוחרות הפסיק להתרגש ולבכות, והיה אכפת לו מזה ובא לשאול מה לעשות, ואמרו לו שיתפלל בלי לחשוב על זה, ולא יחשוב לכוון כדי להתרגש, רק יחשוב פירוש המילים הפשוט ולא יותר, והוא עשה כן והתפלל עם כוונת פירוש המילים, וזה השפיע עליו מאד, שהתרגש ובכה יותר מכל השנים, על ידי פירוש המילים בפשטות בלי כוונות נוספות. כי אם חושבים להתרגש לא מתרגשים, רק בצורה טבעית, הרגש בא ממילא.

קביעות לימוד המוסר

אלו הם כמה דברים חשובים מאד, והעצה לכל זה היא כפי שאנו מזכירים תמיד, על ידי קביעות לימוד המוסר, קביעות יום יומית ללמוד קצת בספרי מוסר, וכבר הזכרנו ממרן הגראי"ל זצ"ל שאמר פעם כי אם לומדים חמש דקות מסילת ישרים בכל יום זה משפיע מאד, אפילו רק חמש דקות! אם זה דבר קבוע ותמידי זה משפיע, כמו שכתוב "אבנים שחקו מים" (איוב יד, טו), אם זה בצורה מעניינת כמובן, כי לימוד שמשעמם אינו משפיע. זוהי העצה.

אם כן יש לנו ברוך השם עצות ודרכים כיצד להתקדם בכל המעלות שצריכים, יהי רצון שנוכח לסייעתא דשמיא!

וכמו חייל בצבא המלך שהוא חייב לאכול ולישון כדי שיהיה לו כוח לעבודת המלך, והמלך מחייב אותו בזה, כי אלמלא כן הוא לא יוכל לקיים את תפקידו כחייל, והרי הוא עושה את מצות המלך בזה שהוא אוכל ובזה שהוא ישן, כך גם כל אחד ואחד שישן לצורך עבודת השם הרי הוא עובד השם בשינתו, וכך אפשר להפוך את כל מעשי האדם הגשמיים למצוות, על ידי הכוונה לשם שמים.

והרמב"ם כתב כן לגבי שינה, שיכול להיות עובד השם בשינתו, אכן גם בשאר צרכי הגוף אפשר לומר כן, כגון באכילה, כשאדם אוכל, אם הוא אוכל מפני שיש תרי"ג מצוות והוא עבד השם, ועבד חייב לאכול כדי לקיים את העבדות, שאם לא יאכל לא יהיה לו כוח, וזה חטא, וממילא הוא חייב בזה, וכשמתכוון באכילתו מפני שהוא חייב לאכול, כי זה צורך עבודת השם, הרי הוא עובד השם באכילה.

אם מטרת האכילה היא לא מפני שזה טעים, אלא שאם אין זה טעים הוא לא יכול לאכול, ולכן זה טעים כדי שיוכל לאכול, אבל המטרה היא לא ההנאה ותאוות האכילה, אלא עבודת השם היא המטרה, עם כוונה כזו הופכים את האכילה לעבודת השם!

וזה מה שאמרו חז"ל (יומא עא, א) הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרוגס של תלמידי חכמים יין, היינו שמי שרוצה לקיים מצות ניסוך היין בזמן הזה שאין מזבח, שיתן יין לתלמידי חכמים לשתות, כי תלמיד חכם ששותה יין, כוונתו בשביל שיהיה לו כוח ללמוד ולעבודת השם, וכל אכילתו ושתיתו הם לשם שמים, ולכן זה עבודת השם, כמו ניסוך היין שהוא קרבן על המזבח וזו עבודת השם, כך הוא עובד את השם בשינה, וכמו שכתב הרמב"ם שיש עובד השם בשינתו כך גם יש עובד השם באכילתו ובשתיתו, ובאופן זה הופכים את הגשמיים לרוחניים, בכל פעולה שאדם עושה.

וכן כשאדם הולך לתפילה, יש מי שהולך להתפלל ואינו חושב כלום, רק "מצות אנשים מלומדה" (ישעיה כט, יג), אבל יש מי שהולך וחושב שזו עבודת השם, ואם לא חושבים כלום זו סתם מצוה, אבל אם חושבים ומתכוונים לכך זוהי מעלה אחרת לגמרי! לחשוב שהוא עובד את השם בהליכתו להתפלל, כי הוא חייב בזה, והעבדות מחייבתו ללכת לתפילה, ואחר כך התפילה עצמה היא עבודת השם במדרגה גדולה יותר, תפילה בכוונה, ויש הרבה מדרגות בתפילה בכוונה.

ככה אפשר להפוך את כל הפעולות הפשוטות לרוחניות.

ההספד בהלוויית מרן פוסק הדור הגאון רבי נסים קרליץ זצוק"ל

המשנה אומרת בפרקי אבות שבשעת פטירתו של אדם אין מלווין אותו לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד, זה מה שמלווה את האדם, התורה והמעשים הטובים.

אנחנו עוסקים בהספד של אדם גדול מאד מאד, שמלווים אותו הרבה תורה והרבה מעשים טובים, תורה ומעשים טובים, ראשית מעשים טובים שעשה בעצמו, יראת שמים, מדרגה גדולה ביראת שמים, ותורה, הוא היה בעל תורה, דבוק בתורה, גדול בתורה, ועוסק בתורה בשלמות, תלמוד תורה כנגד כולם – מעלת התורה, אבל גם יראת שמים, היה בעל יראת שמים גדולה מאד, מה שהיה ניכר ובולט מאד, היראת שמים, וגם מידות טובות, הנהגה של מידות טובות, כל אלו הם דברים עיקרים וגדולים מאד, שהם זכויות עצומות וחיובים גדולים מאד.

וגם היה גדול בהוראה, להורות הלכה למעשה, זה מקצוע גדול, דבר גדול מאד ולא פשוט, הוראה, וכן בחינוך היה בעל הבנה מיוחדת בחינוך, וגם נדפס מדבריו בזה, איך מחנכים, איך שלא לקלקל ואיך מתקנים, איך מחנכים את הדור הצעיר, ילדים קטנים ומבוגרים, תלמידים, איך מחנכים אותם, זיכוי הרבים בחינוך.

כל זה הוא עשה והשפיע השפעה גדולה מאד, השפיע הרבה תורה, ויראת שמים, ומידות טובות, וגם חינוך והעמיד בעלי הוראה, בעלי הוראה גדולים, גדולי הוראה וגם מחנכים, זה מה שהוא היה ועשה, ועכשיו זה חסר לדור, למשפחה ודאי שחסר, אבל לכל הציבור זה חסר, ההשפעה הזאת שהייתה ואיננה עכשיו.

ועכשיו שחסרה ההשפעה, החיוב הוא על כל אחד ואחד מהציבור להתחזק בכל הדברים האלו, להיות מחוזק ולהוסיף חיזוק, כמו שאמרו בברכות ל"ב ארבעה צריכים חיזוק, ופירש רש"י תמיד ובכל כוחו, יש הרבה דברים שצריכים חיזוק, וכל אחד ואחד צריך לעסוק בחיזוק, והחיזוק הוא על ידי עסק המוסר, שבלי זה לא שייך חיזוק.

מן השמים ירחמו עלינו שנזכה כולנו להתחזק בכל מה שצריך חיזוק ונזכה שכבר יהיה בלע המוות לנצח ומחה השם דמעה מעל כל פנים, והמשפחה גם כן תתחזק בעזרת השם, כן יהי רצון.

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **גיטה לורבר** ע"ה
בת הר"ר **יצחק שוואב** ז"ל
נלב"ע כ"ח תשרי תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרן רבינו **שמריהו יוסף נסים קרליץ** זצוק"ל
בן הגאון הצדיק רבי **נחום מאיר** זצוק"ל
נלב"ע מוצאי שמחת תורה אור לכ"ג תשרי תש"פ - תנצב"ה

לע"נ המשפיע הגאון הצדיק המופלג
רבי **שמואל אהרן לידר** זצוק"ל
בן הרה"ח ר' **יצחק דוד** ז"ל
נלב"ע ל' תשרי תשע"ז - תנצב"ה

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצ"ה

פרשת בראשית תש"פ - גליון שנ"א

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ביטלו המצוה דשופר ולולב

וְיָכַל אֱלֹקִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה (ב' ב')

הנה לקראת סיום ירח האיתנים, נביא השבוע בענין הא שחכמים ביטלו המצוה דשופר ולולב בשבת כדי שלא יעבור על מלאכה בשבת. ואחר כך נביא בענין החיוב ביום טוב בפת ויין. ובסוף נביא עובדא נפלאה שכתב רבינו. ויהיה הלימוד בכל הגליונות לעילוי נשמת רבינו הגדול שיום היארצייט חל היום כ"ה תשרי. ויהי רצון שנזכה ללכת בדרכיו הנאים ומעשיו המתוקנים. תנצב"ה.

שמא יעבירו ד' אמות

הנה קיימא לן (סוכה מ"ב ב' ועוד) דראש השנה או סוכות שחל בשבת, אין תוקעין ואין נוטלין לולב בשבת, וטעמא דמילתא מפאת דחיישינן שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעביר השופר או הלולב ד' אמות ברשות הרבים.

ותיקשי אמאי נקטו החשש שמא יעביר ד' אמות ברשות הרבים, ולא נקטו החשש שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים. ומצאנו ברש"י ותוספות ב' פירושים:

א. היה מונח בכרמלית

הנה פירש רש"י בסוכה (ריש מ"ג ב') דהוא הדין דמצי למימר דחיישינן שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא שברוב מקומות ועינים אמרינן דיש לחוש להעברת ארבע אמות, ואין לחוש להוצאה, והביא רש"י ב' אופנים.

חדא, כגון אם היה הלולב מונח בכרמלית, דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא, אבל יש כאן איסור העברה ברשות הרבים.

ופירש הגרע"א (שבת ה' ב') כונתם, דהלולב היה מונח בכרמלית ולקחו לרשות הרבים ועמד שם לפוש, דהוצאה מרשות לרשות ליכא, אבל מעביר ד' אמות ברשות הרבים איכא.

ב. הגביהו על מנת שלא להוציא

שנית, בהגביהו על מנת ליטלו ולא להוציא, ואחר כך נמלך להוציא, דלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ופטור משום הוצאה, אם לא עמד לפוש בינתים. (כדאמרינן בשבת ה' ב').

והקשו בתוספות (סוכה שם ד"ה ויעבירו) הרי ממה נפשך אם עמד לפוש ברשות היחיד לאחר שנמלך להוציא, הרי חייב, ואם לא עמד לפוש, גם בהעברת ד' אמות ברשות הרבים בכהאי גוונא שעקר ברשות הרבים שלא על מנת להעבירו ד' אמות, גם יהא פטור אם לא עמד לפוש אחר כך. אלא כתבו תוספות דנראה לתרץ כאופן הראשון ברש"י הנ"ל.

ליישב דברי רש"י

הנה הבאנו קושיית תוספות על רש"י. ויש לדון ליישב בג' דרכים.

א. ברשות הרבים שכיח לעמוד לפוש

הנה יש לומר דברשות הרבים שהיא דרך ארוכה שכיח שעומד לפוש לאחר זמן, ונהי דעקירה הראשונה לא היתה על מנת להעביר ד' אמות, אך עכ"פ יש עקירה חדשה, משא"כ ברשות היחיד ונמלך להוציא, לא מוכרח שיעמוד ברשות היחיד לפני שיוציא.

[א"ה. זה לשון כפות תמרים, ראיתי בחדושי הרא"ם על הסמ"ג בה' מגילה דהעתיק דברי רש"י וכתב בסוף דבריו מה שכתב ברשות הרבים דמסתמא קודם שימצא הבקי יעמוד לפוש עכ"ל. ויתכן דהכוונה להנ"ל].

ב. סתמא לוקחו כדי לטלטלו ד' אמות

עוד יש ליישב, דברשות הרבים אם מחליט ליקח הלולב או השופר ברשות הרבים, סתמא לוקחו על מנת לטלטלו ד' אמות, דבשלמא ברשות היחיד יתכן שרצה להעבירו ברשות היחיד אף למקומות רחוקים אך הינם בתוך רשות היחיד, משא"כ ברשות הרבים דאם הוה ד' אמות כבר חייב. ודוחק.

ג. ד' אמות ברשות הרבים הוה הילכתא

בכפות תמרים (סוכה שם) כתב ליישב דברי רש"י בעוד דרך, דהנה לא אשכחן האי דינא דבעינן שיהא עקירה משעה ראשונה על דעת הכי, אלא רק לענין מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, [שבת ח' א', שהמעביר חפץ מזווית לזווית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה ראשונה משעה ראשונה על דעת הכי], לכך יש לבאר דסובר רש"י דדוקא במוציא מרשות היחיד לרשות הרבים איתא להך דינא, משום דמלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים ממשכן גמרינן לה ובעינן דליהוי ההוצאה דומיא דמשכן, אבל העברה ד' אמות ברשות הרבים דחייב לא ילפינן לה ממשכן אלא הילכתא גמרינן לה כדאיתא בשבת (צ"ו ב'), הלכך סובר רש"י דמעביר ד' אמות ברשות הרבים אע"פ שעקירה ראשונה לא היתה להעבירו ד' אמות ושוב נמלך והעבירו אפילו הכי חייב.

אך זה צריך תלמוד, דודאי ד"שלא כדרך" פטור גם במעביר ד' אמות ברשות הרבים, אע"פ דטעמא דמילתא דפטור שלא כדרך היינו משום דילפינן ממשכן. וכמו כן "מלאכה שאינה צריכה לגופה" דפטור משום דילפינן ממשכן, הרי פטור גם במעביר ד' אמות ברשות הרבים.

לבן עזאי איירי בקופץ

הנה איתא בתוספות (לקמן) בשם הירושלמי דלבן עזאי משכחת לן חיובא דמעביר ד' אמות ברשות הרבים רק בקופץ ד' אמות בבת אחת. ומקשים העולם דנמצא דכל טעם הגזירה דביטלו לולב ושופר בשבת מחמת החשש דשמא יעבירו, היינו רק דשמא יקפוץ ד' אמות בבת אחת, והרי זה לא שכיח ואמאי גזרינן הכי.

א. דברי התוספות

הנה תחילה נביא את דברי התוספות, דהנה בן עזאי (שבת ה' ב') סבירא ליה מהלך כעומד, ומשום הכי המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית, פטור, דהרי לא הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אלא חשיב דהיה הנחה באמצע בכרמלית.

והקשו בתוספות (שבת ה' א' ד"ה בשלמא, כתובות ל"א ב' ד"ה מהלך) דאם כן היאך משכחת לן מעביר ד' אמות ברשות הרבים דחייב, הרי הוה כמי שהונחה על כל אמה ואמה ויפטר.

ותירצו להלכתא גמירי לה. (כדאמרין בשבת צ"ו ב', ולא ילפינן מינה דהתם מקום חיובא הוא). עוד תירצו בתוספות, דבירושלמי משני דמשכחת לה בקופץ.

מעתה לירושלמי תיקשי כהנ"ל אמאי גזרו הרי לא שכיח.

ב. לבן עזאי הגזירה מחמת הוצאה

יש לדון ליישב, דלבן עזאי הגזירה לא היתה מחמת מעביר ד' אמות ברשות הרבים אלא מחמת שמא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. דהנה להאי תירוץ דרש"י דלא גזרין אטו הוצאה לרשות הרבים מכיון דמשכחת לן בנמלך ואז לא יתחייב, אם כן לבן עזאי לא שייך למימר הכי, שהרי יתחייב אחר כך בהליכתו, נמצא דלבן עזאי באמת יש לגזור משום מוציא מרשות לרשות.

ג. תליא בתירוצים ברש"י

אמנם אכתי תיקשי לשנויא דרש"י דהלולב נמצא בכרמלית, דהרי להאי תירוצא אין לגזור אלא מחמת מעביר ד' אמות ברשות הרבים. אלא אולי רש"י סבירא ליה כשינויא דד' אמות חייב לבן עזאי משום דהלכתא גמירי לה, ולהירושלמי נימא כשינויא דלא גזרי מפאת הוצאה משום נמלך. [א"י. כעין זה כתב הגרע"א, מובא בחי' לראש השנה כ"ט ב'].

האם עקרו המצוה

הנה בעיקר דינא דתיקנו חכמים דלא יטול לולב בשבת, כתב הגרע"א (מערכה ס"ח ד"ה והנה) דמכל מקום המצוה דאורייתא אינה נעקרת, ואם עבר על האיסור ונטל לולב בשבת, קיים את המצוה. [אלא שעבר על השבות].

אמנם בחלקת יואב (קבא דקשייתא ס"י צ"ט) נחלק וסבירא ליה דהמצוה נעקרה לגמרי.

ויש לדון בכמה נפקותות בדבריהם:

א. טעה בדבר מצוה

הנה נפקא מינה בין הגרע"א לחלקת יואב, אם שגג והוציא בשבת לולב מרשות היחיד לרשות הרבים ואחר כך קיים בו נטילת לולב, האם יש כאן פטור של טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, דלהגרע"א הרי לא נעקר המצוה, ואם כן הוה טעה בדבר מצוה ופטור מחטאת, משא"כ להחלקת יואב דנעקרה המצוה לגמרי, הרי לא הוה דבר מצוה כלל וחייב חטאת.

[הנה בסוגיא דסוכה (מ"א ב') אמרין דרבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות, חזינן דאיכא בזה פטור דטעה בדבר מצוה, אך אינו ראייה, דהתם קיימין בזמן שחכמים עדיין לא עקרו המצוה דלולב בשבת].

ב. האם נאסר בהנאה

עוד נפקא מינה, בעבר ונטל בשבת, האם הלולב והאתרוג יאסרו, דהרי נאסרים רק מעת קיום המצוה, ונמצא דלהגרע"א דחשיב קיום מצוה נאסרו, משא"כ לחלקת יואב דליכא קיום מצוה לא נאסרו.

ג. שהחיינו

הנה בתשובות פרי הארץ (ח"ב סי' י"ד) ובאשל אברהם (גליון שולחן ערוך סי' ת"ר סק"א) דנו במי שטעה ותקע או נטל ד' מינים עם ברכה, ביום הראשון שחל להיות בשבת, האם יצא ידי חובתו בדיעבד, ונפקא מינה לענין שלא יצטרך לברך ביום שני שהחיינו, למאן דאמר דאם בירך ביום הראשון שהחיינו לא יברך ביום השני. [והובא דבריהם במנחת יצחק ח"ב סי' יג. ועוד עיין בחכמת שלמה סי' תקפ"ח סעי' ה'].

ויש לומר דהתם הגרע"א מודה דהוה ברכה לבטלה, מפאת דלא שייך לומר שיצא ידי שהחיינו מפאת היום הראשון, דהרי חיוב ברכות מדרבנן והרי רבנן אמרו שלא יתקע. [ועיין עוד לקמן].

ד. התחיל לתקוע האם יסיים

הנה כד נימא שקיים מצוה בתקיעת שופר בשבת, דן בחכמת שלמה (סי' תקפ"ה סעי' ה') בהתחיל לתקוע בראש השנה שחל בשבת, ולא גמר תקיעה השלישית, האם ימשיך לגמור התקיעה השלישית, וכתב

שהסברא להתיר, דהרי אם לא ימשיך אם כן התקיעות שתקע הוי ודאי לבטלה, נמצא דעבר על האיסור דרבנן שאסרו לתקוע בשבת וגם לא קיים שום מצוה, משא"כ כשיגמור התקיעות, הא אע"פ שעבר על האיסור דרבנן מכל מקום הא קיים מצוה דאורייתא.

וצריך עיון בספיקו, דמכל מקום היאך שרינן ליה למיעבד איסור דרבנן דתקיעת שופר בשבת בקום ועשה, ואף שאם יהא בשב ואל תעשה נמצא דתקע שלא לשם מצוה, וגם אולי שמא יעבירו, אך היאך שרינן בקום ועשה, דהרי מצאנו רק דשרינן דרבנן כדי להציל מדאורייתא, וזה דינא דרדיתא הפת (שבת ד' א'), אבל דאורייתא קל בקום ועשה לא שרינן כדי להציל מדאורייתא חמור, וכגון בהניח פת בתנור, לא שרינן להורידו במלאכה דאורייתא על ידי בהמה, [נדמחמר הוה מלאכה קל שאין בה חיוב מיתה]. והכי נמי נימא דלא שרינן איסור דרבנן כדי להנצל מאיסור דרבנן.

נידונים בפלוגתא הנ"ל

הנה יש לדון בעוד כמה הוכחות ונידונים בפלוגתא הנ"ל האם חכמים עקרו המצוה:

א. נותנין לקטן לתקוע בשבת

הנה כתב במגן אברהם (סי' שמי"ג ס"ק ג') דאע"פ דאיכא איסור ליתן לקטן איסור בידים, מכל מקום כל דבר שהוא משום מצוה שרינן, וכמבואר בתוספות בפסחים (פ"ח א' ד"ה שה) דמותר להאכיל קרבן פסח לקטן אף על פי שלא נמנה עליו ואיכא איסור דשלא למנויין, מכל מקום כיון שהוא חינוך למצוה שרינן.

וכתב במגן אברהם להוכיח מהא (ראש השנה ל"ג א') שנותנין לקטן לתקוע בראש השנה שחל להיות בשבת, כדי לחנכו במצות שופר, אע"פ דחכמים אסרו לתקוע בשבת.

אמנם כתב הגרע"א (שם בד"ה אולם) לדון בדברי המגן אברהם לאור דבריו הנ"ל, דאינו מן הדומה, דהתם בשופר יש קיום מצוה דאורייתא גם אצל גדול, דגדול שתוקע בשבת קיים מצות שופר דהרי זמנו גם בשבת, אלא דעבר על שבות דשבת, נמצא דאיכא חינוך מצוה דבתקיעתו מקיים מצוה דשופר, אבל אכילה שלא למנויין ליכא מצוה כלל, דמצות עשה דאכילת בשר ליכא בשלא למנויין, והרי מדאורייתא אסור להקטן, ומה מהני בזה חינוך מצוה להתיר איסור דאורייתא.

ב. סוכה הפסולה דרבנן

הנה כתב בחלקת יואב (שם) להוכיח דהמצוה נעקרה לגמרי, דהרי כתבו בתוספות (סוכה ג' א' ד"ה דאמר) גבי סוכה הפסולה מדרבנן, שלא יצא בה ידי חובתו אף מדאורייתא.

ואף שהר"ן בסוף פסחים (כ"ה ב' בדפי הרי"ף ד"ה כל מל) נחלק וסבירא ליה דהא שאמרו דלא קיים מצות סוכה היינו שלא קיים כראוי, אבל ודאי דהמצוה לא נעקרה ויצא ידי חובתו. אמנם כתב בחלקת יואב דהיינו רק היכא דרבנן קאמרי על פרט מפרטי המצוה, כגון לענין היושב בסוכה ושולחננו בתוך הבית, משא"כ היכא דפטרו חכמים לגמרי מן המצוה, כגון לענין שופר ולולב בשבת, בזה גם הר"ן מודה לתוספות דודאי נעקר המצוה לגמרי.

[הנה בהוספות למעשה רב מובא שכתב מרן הגר"ח מולוז'ין בשם הגר"א דאין כוונת התוספות דנעקרה המצוה מן התורה. אמנם במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תרל"ד סעי' ד') איתא דדעת תוספות דאין כאן מצוה מן התורה].

ג. סדין בפשתן

הנה קיימא לן (מנחות מ' א') דסדין בפשתן הוה כלאים, דאע"פ דעשה דציצית דוחה לא תעשה דכלאים, מכל מקום חכמים אמרו שאסור. וכתבו תוספות (שם ד"ה סדין) דהברייתא נקט לשון פטור ולא אסור, דלגמרי פטור. וכתב ברא"ש (הלי' ציצית סי' י"ז) דהמברך על סדין בציצית הוה ברכה לבטלה.

וכתב בחלקת יואב (שם) דחזינן מהכא דבהא דחכמים אסרו להניח ציצית, הפקיעו בזה המצוה דציצית, ומשום הכי הוה ברכה לבטלה דליכא קיום מצוה כלל. והכי נמי דכוותה.

אמנם יש לדון בדבריו, דיש לומר דמודה הגרע"א דברכות הוי דרבנן וחכמים תיקנו לברך רק היכא דגם מדרבנן הוה מצוה.

ולפי זה סוכה שמשוככת בנסרים על הסכך ופסולה משום גזירת תקרה, המבדק בו הוה ברכה לבטלה, ולא תועיל לו לפטור ישיבתו בסוכה לאחר שישיר הנסרים מהסכך.

ד. באופן הנ"ל דסדין בציצית האם לוקה

הנה מדאורייתא מותר להניח בטלית של צמר חוטים של פשתן, דעשה דציצית דוחה הלא תעשה דכלאים, אך חכמים אמרו שלא יניח גזירה משום כסות לילה.

ופליגי קמאי (בספר האשכול הלכות ציצית סימן ל"ב הביא בזה פלוגתא, מובא בקובץ הערות סימן ס"ט) באופן שעבר על האיסור דרבנן והניח ציצית דכלאים האם לוקה. וברש"י (מנחות מ' א') ובראב"ד (עדות פ"ד מ"י) סברי דלבית שמאי אינו לוקה. נויש לדחות דהתם סברי דאינו משום עשה דוחה לא תעשה אלא משום דאשתרין.

חזינן מרש"י והראב"ד דהמצוה קיימא, וזה כהגרע"א, אבל לחלקת יואב הא אין כאן עשה דציצית כלל, ואם כן ילקה משום כלאים.

אמנם יש לדחות, דלכולי עלמא המצוה כמאן דאיתא, אלא טעם הסוברים [בספר אשכול] דלקי, היינו משום דסברי דאין כאן כח לעשה לדחות הלאו, שהרי אדרבה מצווה שלא לקיים העשה.

אך לשיטת הריב"א (מובא בתוספות חולין ק"מ א' ד"ה לא) דהא דעשה אינו דוחה לא תעשה ועשה, היינו רק דעשה אינו דוחה גם העשה, אבל עכ"פ העשה דחי הלאו, והוי הלאו כמאן דליתיה ואין לוקין עליו. חזינן דלא כסברא זו, דהרי הכי נמי אינו מצווה לקיים העשה, ומכל מקום העשה דחי הלאו. [נעוד עיין מה שכתבנו בהאי דינא בפרשת ויקרא תשע"ג, ובפרשת תרומה תשע"ד].

ה. לילה זמן תפילין

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' ל' סעי' ב', ומשנה ברורה שם סק"ד) דלילה זמן תפילין, ומדאורייתא מותר להניחם בלילה, רק מדרבנן אסור דחיישינן שמא ישכחם וישינן בהם.

ודן בביאור הלכה (שם סעי' ג') אם טעה והניח תפילין בלילה ובירך עליהם, [ולא השכים לצאת לדרך], האם תועיל ברכתו להיום.

ומתבאר מדבריו דהברכה אינה יכולה לעלות, וכדדייק מדברי הגרע"א (גליון שם), וכל הטעם דיועיל היינו רק משום דיש אומרים (שיטת רש"י במנחות ל"ו ב' ד"ה ואם, ורבינו יונה ברכות ד' ב' ד"ה אמר) דהא דאמרין הלכה ואין מורין כן לענין תפילין בלילה, הוא לא רק לענין אם הניחם קודם שתשקע החמה וחשכה עליו (כמבואר בשולחן ערוך שם סעי' ב') אלא אפילו לענין להניחם לכתחילה בלילה.

שמעינן מדבריו דאע"פ דמן התורה קיים מצוות תפילין, מכל מקום חכמים עקרו המצוה ולא מהני הברכה כלל. [א"ה. אלא צריך עיון דאם כן איכא סתירה בדברי הגרע"א].

אמנם באליה רבה (שם סוף סק"ג) כתב דמהני הברכה של הלילה, כיון דמן התורה קיים המצוה בלילה דלילה זמן תפילין, אם כן סמכינן על הברכה הראשונה דהלילה. וזה יש לומר דאזיל כהגרע"א דהמצוה אינה נעקרת.

ו. ראש השנה שחל בשבת

הנה ביום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, תוקעין בבית דין קבוע, [והוא שיהיה בית דין סמוך ויהא הבית דין שקידשו את החדש], ומספיקא בגמרא (ראש השנה ל' א') בנערו הבית דין לעמוד וסלקא בתיקו, וכתב ברמב"ם (פ"ב מהל' שופר ה"ט) דחייבים לתקוע, וביאר במגיד משנה (שם) דהיינו משום דספיקא דרבנן לקולא מקילינן לתקוע בשבת. ומשמע מסתימת הרמב"ם דמברכין על האי תקיעה.

ותיקשי היאך מברכין מספק. ויש לבאר דכיון דלהגרע"א הנ"ל איכא קיום מצוה דאורייתא של תקיעת שופר אף בשבת, אם כן יכול לברך.

אך אינו כן, דהרי יש לומר כהנ"ל דאף להגרע"א דהמצוה נשארת מדאורייתא אף לאחר דין דרבנן, מכל מקום הא ברכה ליכא.

אלא יש לדון ליישב דספק דרבנן לקולא הוה הכרעה להצד הקולא, ואם כן כיון דהכרעה שיכול לתקוע, אם כן יכול גם לברך, אמנם אם נימא דספק דרבנן לקולא היינו רק דתולין להצד הקולא, אם כן גם לאידך גיסא נימא דלענין ברכה תולין להצד הקולא דאין כאן מצוה ואין לו לברך. [עייין עוד מה שהאריך בזה רבינו בספרו בר אלומגים סי' א'].

ז. לא ידע דלא נפתח הגג

הנה איתא במשנה ברורה (סוף סי' תרל"ט) בשם ביכורי יעקב, דמי שישב בסוכה ובירך לישב בסוכה, ולא ידע דטרם נפתח הגג, חוזר ומבדק לישב בסוכה.

ולכאורה קשה אמאי חוזר ומבדק, הרי כתב בביכורי יעקב (סי' תרכ"ו ס"ק י"ב) דכשיריד גשם ומכסים הסוכה בגג, לא יחזור לביתו אלא ישאר בסוכה, וכתב ב' טעמים, וטעם אחד היינו משום דלאדין של עץ אינו פסול אלא מפאת גזירת נסרים, ובכהאי גוונא דאין סכך אחר שפיר דמי וכדינא דשעת הסכנה. חזינן דמן התורה יצא ידי חובתו גם כשהלאדין מכסה את הסוכה, ואם כן תיקשי דבנידון דידן הרי חל הברכה.

אמנם יש לומר דהא חכמים פסלו נסרים, ורק כאשר יורד גשם מדמינן לשעת הסכנה דאז מהני כשיושב בסוכת נסרים, אבל בנידון דידן הא באמת אסירא ליה לישב בהאי סוכה ואם כן הברכה לא מהניא אע"ג דיש כאן מצוה דאורייתא.

אלא תליא בדברי רבנן בתראי הנ"ל, דהרי להגרע"א אף כשחכמים הפקיעו אכתי יש מצוה דאורייתא, וכגון בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת, ואם כן נימא דחלה הברכה. משא"כ לדברי החלקת יואב חכמים הפקיעו המצוה, ואם כן אתי שפיר דליכא ברכה כלל.

אמנם להאמור לענין ברכה שאני, דגם לדברי הגרע"א כיון דמדרבנן ליכא מצוה שוב לא שייך ברכה.

פת או יין

הנה נסתפקתי לענין מצוות שמחת יום טוב, ויש לו מספיק מעות לקנות או פת או יין, איזה מהן עדיפא.

א. שניהם דאורייתא

הנה מתבאר מדברי קמאי דפת ביום טוב הוה מדאורייתא, דהקשו קמאי (תוספות ברכות מ"ט א' ד"ה אי בעי, ועוד) למה לן קרא דסוכות ומצה בלילה הראשונה הוה חובה, הרי בלאו הכי חייב לאכול פת מחמת היום טוב ולא יוכל לאוכלו חוץ לסוכה.

חזינן דפסיקא להו דפת הוי דאורייתא. והרי יין הוה נמי דאורייתא משום חיוב שמחה.

ואם כן יש לומר דשקולים הם ואיזה שירצה יעשה.

ב. שוה בכל

אמנם יש לדון דיין קדים, דהרי החיוב פת ביום טוב אינו נוהג בנשים, דהא כתב הגרע"א (קמא סי' א' ובהשמטות שם) דנשים פטורות מעונג ביום טוב דהוה ליה מצוות עשה שהזמן גרמא, ומשום הכי נשים אינן חוזרות על יעלה ויבוא.

אמנם לענין החיוב יין בנשים הוה פלוגתא, דהרי איכא פלוגתא אם שמחה נוהג בנשים, והיינו האם רק בעלה משמחה או שיש לה חיוב עצמי דשמחה.

[עייין במנחת חינוך (מצוה תפ"ח) דהרמב"ם (פ"א מהל' חגיגה ה"א) והחינוך (שם) פסקו דנשים חייבות במצוה זו דשמחה, אבל הראב"ד (שם) פסק דנשים פטורות, רק אשה בעלה משמחה היינו דמצוה על הבעל או השרוי אצלה לשמחה. ולענין שמחה בזמן הזה עייין במנחת חינוך שם. ועייין בהשמטות דהגרע"א שם].

נמצא דיין עדיף, דיין ספק שווה בכל, דאיכא ספק דגם נשים חייבות, משא"כ פת ודאי אינו שווה בכל, דנשים פטורות מפת.

ג. אנשים בראוי להם ונשים בראוי להם

העירוני דהרי איתא בסוגיא בפסחים (ק"ט א') דאנשים משמחים ביין ונשים בבגדי צבעונים, נמצא דאשה פטורה מיין, ושוב הוה ליה אינו שוה בכל. ואם כן שוב שקולים.

אך יש לומר דמכל מקום מיקרי דמחוייבת בשמחה, דהחיוב שמחה חד הוא אלא צורות קיום המצוה שונות, לאחד ביין ולאחד בקליות ואגוזים ולאחד בבגדי צבעונים, והיינו דהא דצורת קיום השמחה משתנה בין אנשים לנשים, זה לא משוה ליין באנשים אינו שוה בכל. אם כן שוב יש לומר דשמחה עדיפה ואף ביין.

אך לענ"ד יותר נראה דאזלינן בתר האי צורה גופה, ושוב הוה ליה

גם יין אינו שוה בכל. ומכל מקום צריך עיון.

[אך באמת יש לדון לא כך, דהרי פשיטא דאם צריך להוציא חפץ מרשות לרשות בשבת לשם פיקוח נפש, ויש לפנינו ב' אפשרויות מה להוציא, או טבעת או חפץ אחר, לא נימא דטבעת קילא דנשים פטורות בשבת דהוה ליה תכשיט ואינו שוה בכל].

ד. עבד כנעני

הנה עבד כנעני אף שהוקש לאשה, יש לומר דיש לו חיוב שמחה ביין ולא בבגדי צבוענין וכדומה, שהרי הוא איש ושמחתו הוא ביין. [והיינו אם אשה חייבת בשמחה].

והשתא דאיתנין להכי, שוב יש לומר דבנידון דידן דיכול או יין או פת, ישתה יין, דהרי יין הוה טפי שוה בכל, דיין איתא גם באנשים וגם בעבדים, משא"כ פת דאיתא רק באנשים ולא בעבדים, דהרי מצות עונג הוה ליה הזמן גרמא ונשים ועבדים פטורים.

ה. האם שוה בכל משוי קדימה

אך כתב הגרע"א (קמא סי' ט') דמעלת שוהה בכל לא נאמרה על קדימה, דאין שוהה בקול משוי קדימה במצוות עשה, והוכיח לה מהא דאמרינן (שולחן ערוך סי' רפ"ו סעי' ד') דמנחה קודמת למוסף מפאת תדיר, ותיפוק ליה דמנחה שוהה בכל, דהרי מוסף לא נוהג בנשים.

אך בבאר יצחק (נ"ד סי' י"ט) פליג וסבירא ליה דשוהה בכל הוה קדימה, ואם כן שוב יש להקדים יין.

[וצריך עיון דבירושלמי (סוף מגילה) דיינינן היכא דיכול לקנות או תפילין או מזוזה, האי קדים, ולא הוזכר דמזוזה קדים מכיון דשוהה בכל].

ואם פלוגת הגרע"א ובאר יצחק הוה ספיקא דדינא, אם כן הוה ספק ספיקא, דדילמא נשים פטורות משמחה ודילמא כהגרע"א, ושוב יעשה מה שירצה.

ו. פת תדיר

העירוני לדשות נרגא בכל הנ"ל ולומר דפת קדמה כלפי שמחה דיין אף שאינה שוה בכל, שהרי פת ביום טוב תדירה שחיובה גם בלילה וגם ביום, [שהרי בתרייתו חוזרים על יעלה ויבא], ואילו ביין דן בחזון איש (או"ח סי'

קכ"ט סוף סי"ק י') דסגי בחד זימנא, ואם כן פת קדמה.

אך יש לומר דיין תדיר שנוהג גם בחול המועד. אך יש לדון דפת נוהג גם בכל שבת ואם כן תדירה כלפי יין. [והרי אם פת דאורייתא ביום טוב, יש לומר דגם בשבת. וצריך עיון]. נמצא דשוב יש לומר דפת תדירה מיין.

אך יש לעיין במעלת תדיר כנגד מעלת שוהה בכל איזה מהן עדיפא.

ז. פת הוה פלוגתא אם דאורייתא

עוד העירוני דנהי דבקמאי מבואר דפת ביום טוב דאורייתא, אך הא חזינן דאיכא דפליגי וסברי (רשב"א ברכות מ"ט ב', תוספות סוכה כ"ז א' ד"ה אי, מובא בבית יוסף סי' קפ"ח סעי' ז') דאין חוזרין יעלה ויבא ביום טוב, ואם כן לדידהו פת הוה רק מדרבנן, ואם כן שמחה עדיפא, דלכאורה הוה לכולי עלמא דאורייתא לאנשים, אף להראב"ד דאשה פטורה משמחה, וגם בזמן הזה כדהעלה בשאגת אריה (סי' ס"ה).

[אמנם דעת תוספות במועד קטן (י"ד ב' ד"ה עשה) דבזמן הזה שמחת הרגל הוה דרבנן, דשמחת הרגל הוה דוקא בשלמי שמחה כדאיתא בחגיגה (ח' ב').] ואם כן לכאורה סלקינן דיין עדיף.

עבד כנעני ששכח יעלה ויבא

הנה לפי כל האמור, יש לעיין בעבד כנעני שאכל ביום טוב ושתה יין ובירך ברכת המזון, ושכח יעלה ויבא. האם צריך לחזור שנית על ברכת המזון.

דהנה מפאת הפת פטור, מכיון דפטור מעונג, אבל הרי להאמור בשמחה חייב, ובשתה יין של חיוב, כגון יין של שמחה ביום טוב, אם היה שוכח להזכיר החג במעין שלש, לטעמא קמא דהשער הצינן (סי' ר"ח אות ס') היה חוזר, והשתא דבירך ברכת המזון דמשום הפת לא יחזור, יש לומר דעכ"פ מחמת היין יחזור על ברכת המזון.

[וראיית דנים בכוס רביעית דליל הסדר ושכח להזכיר יום טוב, שיחזור על מעין ג'. אך שאני התם דהא סגי ל' כוסות ברוב כוס שהוא פחות מרביעית, ואם כן אינו חוזר. ועד עיין מה שכתבנו בגליון חג הפסח תשע"ה ענף ח'].

אל תסור ממה שראית

זצ"ל בדברי הטי"ז (נ"ד סי' של"ד).

דהנה איתא בגמרא קידושין (ע"ב א') שאמר רבינו הקדוש בעת פטירתו בדרך נבואה, דרב אחא בר יאשיה שמתניהו להנהו דמקום פלוני [הוא עיר דשמה "בירתא דסטיא" בבבל] דאקפי פירא בכורי בשבתא ואזיל וצדו בהו בשבתא [היינו שהוצף הבריכה בהרבה דגים בשבת והלכו הם וצדו הדגים בשבת ועברו על מלאכת צידה], ושמתניהו [נידה אותם] רבי אחי ברבי יאשיה משום שחיללו שבת. ובעקבות השמתא, אשתמוד [המירו דתם] אותם אנשים.

ושאל בתרומת הדשן (פסקים סי' קל"ח) לאיזה נפקא מינה רבי קאמר להם דבר זה, אלא יליף מינה דאשמועינן קאתי דאפילו אם נראה לחכמים שמפני שהן מנדין ומחרימין מאן דהוא, בשביל כך ייצא לתרבות רעה, לא יניחו בעבור זה מלדון ומלעשות כהלכה.

והטי"ז נחלק דאין לנדות כשנדע שיצא לתרבות רעה, [ועיין בנקודת הכסף שם כתב ליישב ראיות הטי"ז מתרומת הדשן, דהתם היה דין בית דין לנדות], והא דקאמר רבי זאת, דהתם משמע שרבינו הקדוש בא להזהיר את השומעים בעוד עניינים [עיין שם שאמר שידעו דיש מקום שכולם ממזרים ויש מקום שיש ב' אחים שמחליפים נשותיהם זה לזה] וע"ז אמר גם כן עובדא הנ"ל דהיום שמתניהו רב אחא וכו' ויש להתרחק מאותם אנשים, וכוונתו של רבי היתה להוכיח שהנבואה שאמר בשאר הדברים היה אמת, אע"פ דשאר הדברים שאמר להם לא היו מבוררים בעיני השומעים, ויביאו ראיה מעובדא הנ"ל שיראו שהוא יודע בארץ ישראל מה שנעשה היום בבבל מהנך דשמתניהו רב אחא, וזה הרי יכלו לברר ויראו שבאמת כך היה, והרי לא היה אפשר שרבי יודע מזה כי אם בדרך נבואה, ואם כן מזה ידעו שגם בשאר הדברים שאמר בעת פטירתו רוח ה' דבר בו.

כתב רבינו המעשה עם ההוספה דלקמן. ויהיו הדברים לחיזוק להרגל היארציט של רבינו שחל השבוע בכ"ה תשרי. שודאי ראוי לזכור ולהתעורר לא לסור אחרי מעשיו הנפלאים בג' עמודי העולם.

הנה קרוב משפחתי הרב י' ב' זצ"ל שבק חיים לכל חי פתאום, ובתחילת השבעה חלם בנו שאביו בא אליו בחלום, ואמר לו, בני, אל תסור כלל משום מנהג מהמנהגים שראית בביתנו.

[הנה קרוב זה מצאצאי קודש להחתם סופר זצ"ל, ואביו למד בישיבת נייטרא אצל הגרש"ד אונגאר זצ"ל].

והנה סמוך לפטירתו נתן המנוח גמ"ח גדול לאדם והלה החזיר לו וסיפר זאת בבית שיש לו בבית מעטפה מלאה בכסף.

והנה נזכרו זאת באמצע השבעה, ובמשך היום באו כל העיר לנחם, והחליטו בלילה לחפש המעטפה ולא מצאו, והנה בנוסף לצער הגדול על הסתלקות המנוח, נוספה להם עגמת נפש זו.

והנה הבן הלך לישון, ובא אליו אביו שנית בחלום, ואומר מה אתם מחפשים כל כך את המעטפה, הרי הנחתיה בארון ספרים באיצטבא פלונית לאחר ספרים אלו, ובבוקר נזכר מהחלום ונטל ידיו והלך לשם ואכן מצא את המעטפה.

וסיפרתי סיפור זה למרן הברכת שמעון זצ"ל, ואמר לי מיד, מה אתה סבור שבא מעולם העליון בשביל המעטפה, לא כן הוא, אלא בא להראות כשם שהחלום השני אמת, הינך רואה עכשיו שגם החלום הראשון, שלא תסור כלל מהמנהגים, גם זה אמת. עכ"ד.

הנה כל זה היה לפני שנים רבות, והשתא מצאתי דוגמא לדברי מרן

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
לנצחיות
לע"נ וכיו"ב.
נא לפנות לשייל
d036194741@gmail.com

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל d036194741@gmail.com

פרשת בראשית

שותף למעשה בראשית

מצאנו שני דברים המרמזים על מעשה בראשית.

כתב **הבאר היטב** בהלכות סוכה (סימן תרל"ט סק"א), כתב מהר"ו בתשובה (סימן קצ"ב) המקיים מצות סוכה כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, סוכה דומה לב' והעולם דומה לב' והתורה מתחלת בב' וכיון דסוכה מרמז לתורה משום הכי שיעור גבהה כ' אמה דהיינו ק"ך טפחים כנגד שלש פעמים ארבעים יום שניתנה התורה ושני חיייו של משה רבינו ורחבה שבעה כנגד שבעה רקיעים, ע' שם. ואולי יש להוסיף שגובה עשרה כנגד עשרת הדיברות.

ועוד כתוב בגמ' **שבת** (דף ק"ט ע"ב), אמר רב המנונא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו אלא ויכלו.

ורש"י פירש ויכלו הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום ובשבח של שבת. (ע"ע במשנ"ב ריש ס' רס"ח).

ועוד כתוב בשו"ע (אורח חיים ס' רס"ח סעיף ז'), חוזרים לומר 'ויכלו' משום יום טוב שחל להיות בשבת שאין אומרים אותו בתפילה... ואומרים אותו בקול רם ומעומד.

וכתב **המשנ"ב** (שם ס"ק י"ח), ואגב שבת זה תקנו לכל השבתות, ע' שם. ועתה לאומרו כל השנה כדי שלא יפספסו אפילו פעם אחת. במעשה בראשית, ודין עדים בעמידה כדכתיב "ועמדו שני האנשים", וטוב לומר אותה ביחד בציבור, דעדה שלמה בעינן להעיד להקב"ה. ~~~~~

השתתפות בצערו של הזולת משאירה אותו בחיים

"ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ ויהי כן" (א' - ו"א).

כותב **רש"י** (ד"ה עץ פרי), שיהיה טעם העץ כטעם הפרי והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי ולא העץ פרי לפיכך כשנתקל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה ונתקללה.

שואלים, למה הקב"ה חיכה ליתן את העונש לאדמה ביחד עם אדם הראשון, לכאורה צריך ליתן עונש מיד לאחר החטא?

שמעתי להסביר, שכתוב בפרשת **האזינו** (ל"ב - ד') "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא". בעלי המוסר שואלים, מה המעלה כאן ב"ואין עול צדיק וישר הוא"? הרי ודאי שהקב"ה לא יעשה משפט מעוות, וכי הקב"ה יעשה עול? וכי זה שבחו שהוא ישר? שמעתי בשם **רבי אליהו לופיאן זצ"ל** שכתוב בגמ' (**ראש השנה** דף י"ז ע"א), שבראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ויש כמה הסברים בגמ' מה זה כבני מרון, אחד מהם הוא כמו חיילים או כמו צאן, שעוברים אחד אחד. ומאיידך כתוב בגמ' (שם) שכולם נסקרים בסקירה אחת, שנאמר "היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם", והגמ' מסבירה שהכוונה היא שכולם עוברים ביחד. גם עושה חשבון שלא יגרם לחינם צער לשני אלא אם כן מגיע לו. ולכן כשרבי אליהו לופיאן זצ"ל היה עצמו, ומצד שני בסקירה אחת שה' דן גם את כל האנשים הרבים שיצטערו מכך. שומע על חולה, היה אומר שכולם צריכים להצטער בעבור אותו חולה כדי שיהיה כמה שיותר אנשים שיצטערו, וכך הקב"ה לא יעניש חולה זה יותר חלילה וירפא אותו, כי אם לא מגיע לא' מכל אלו שיצטערו את הצער הזה א"א שימות החולה. וזה הפשט כאן, **הצור תמים**... הקב"ה יעשה את מה שמגיע לכל אחד אבל א-ל אמונה ואין עול. להבדיל אלף הבדלות אם בבית משפט מגיע למישהו עונש מיתה, השופט לא ישנה את דעתו גם אם יהיו אנשים שיבכו ויצטערו מזה, אבל הקב"ה אינו כן, אם יהיה צער שלא מגיע לאחד מחבריו אז ה' לא מעניש אותו כדי לא לגרום צער לחינם. ויש להתחזק בדברים אלו, א' שאצל רבונו של עולם הכל מדוד וב' שאם בן אדם מצטער עם צער של חברו כך הוא יכול להציל אותו. לפי זה יש לבאר שאם הקב"ה היה נותן עונש לאדמה הרי גם הבני אדם היו מיד מצטערים על כך, לכן ה' לא העניש את האדמה באותו זמן שחטא, ורק כשהאדם חטא והגיע לו את עונשו ואת הצער הזה אז העניש גם כן את הקרקע. ~~~~~

כח הדיבור שהיה לנחש

"ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך" (ג' - ו"ד). ויש מקום לשאול, אם היינו שואלים בן אדם איזה עונש הוא מעדיף לקבל, או להיות רח"ל בלי רגליים או בלי דיבור, לכאורה יעדיף להיות בלי רגליים כי בלי דיבור אין לו אפשרות לעשות שום דבר כי זה עיקר החיים, אז למה התורה לא כתבה לנו שגם הפסיד את דיבורו?

שמעתי מהמשגיח **דישיבת אורחות תורה רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א** הסבר ע"י משל לאדם שהשקיע מליון דולר בחברה מסוימת ובסוף החברה פשטה רגל והוא תובע את כספו, זה אינו עונש אלא זה רק החזר, מחזירים לו רק את הפיקדון שהפקיד אצלם, ואותו דבר כאן הקב"ה נתן פיקדון לנחש - כח הדיבור, הנחש הלך ועשה עם זה חורבן בעולם, גרם שיהיה מיתה לאנשים, וא"כ צריך

להיות שהקב"ה יקח בחזרה את פיקדונו - כח הדיבור, כי הוא לא השתמש טוב עם פיקדונו, וזה לא בתורת עונש אבל זה שחתכו לו רגליים בגלל שהיה גבוה זה עונש כי זה לא קשור לחטא שעשה.

הלימוד בשבילנו הוא שהקב"ה נותן לנו כל מיני כוחות ועלינו להשתמש בהם לדברים טובים - כפיקדון, ואם חלילה הקב"ה רואה שאנחנו לא משתמשים בהם כפי רצונו עלול הקב"ה חלילה לקחת זאת מאיתנו, לא מדין עונש אלא מדין פיקדון. לכן עלינו לנצל את כל הכוחות שאנחנו מקבלים לעבודת ה'.

ועוד יש לתרץ שאין ראייה שהיה כח הדיבור לנחש, ומה שכתוב שהנחש דיבר זה היה בשפה שלו וכנראה שאדם וחיה הבינו את לשון הבהמות וכך הבינו את הנחש [כמו שמצינו ששלמה המלך הבין שפה של החיות], לכן לא כתוב בתורה שהקב"ה הסיר ממנו את כח הדיבור כי יכול להיות שיש עדיין לנחש את אותו כח הדיבור שהיה לו קודם אלא שאין אנחנו מבינים אותו.

והחזקוני כתב, כמו שבאתון של בלעם הקב"ה עשה נס שהנחש דיבר כמו כן כאן היה נס שהנחש דיבר. יוצא לפי זה שבכלל לא קשה כי כל מה שהנחש דיבר בזמן החטא זה היה בגדר נס.

~~~~~

איסור אכילה מעץ החיים

"ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים..." (ג' - כ"ב).

פירש רש"י, ומשיחיה לעולם הרי הוא קרוב להטעות הבריות.

וקשה, שמשמע בפסוק שרק אחרי שאכלו מעץ הדעת צווה אותם ה' לא לאכול מעץ החיים שמא יחיו לעולם, אז למה חיכה עד שאכלו מעץ הדעת? ומשמע מהפסוק שבלי שאכלו מעץ הדעת היו יכולים לאכול מעץ החיים, ולמה גם אז לא חששו שיטעה את הבריות? והסביר בני הבחור החשוב שלמה אהרן נ"ו שלפני שאכלו מעץ הדעת כולם היו חיים לעולם, א"כ אדם הראשון לא יחיד בעולם ואין במה להטעות הבריות, אבל לאחר שנגזר מיתה על כולם אז אם היה אוכל מעץ החיים רק הוא היה נשאר בחיים לכן הקב"ה רצה שלא יאכל.

ועוד יש להסביר, שכל זמן שלא אכלו מעץ הדעת לא היה להם יצר הרע אז אין חשש שיאכלו מעץ החיים אבל לאחר שקיבלו את היצר הרע בזה שאכלו מעץ הדעת, אז הקב"ה היה צריך להזהיר אותם לא לאכול מעץ החיים כי היה להם יצר הרע לכך.

~~~~~

לא ליכנס לויכוח

"ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו" (ד' - ח').

כותב רש"י, נכנס עמו בדברי ריב ומצה להתגולל עליו להרגו, ויש בזה מדרשי אגדה אך זה ישובו של מקרא.

מסביר השפתי חכמים, [שהיה קשה לרש"י שלא מפורש בפסוק מה היא האמירה, אלא שמע מינה נכנס וכו'], בב"ר (כ"ב - ט"ז) מפרש לפי שקין עובד אדמה היה והבל היה רועה צאן, והיה קין אומר שהאדמה שלו, וא"כ לא היה להבל מקום בכל העולם ולא הניחו לרעות צאנו, ועל ידי כן באו לידי ריב.

שמעתי יסוד חשוב בחיים מראש ישיבת פוניבז' מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל שאחד שלא מסתדר עם חבירו לפעמים העצה היא שלא ידבר איתו כלל ולא יתעסק איתו בשום ענין, ושלא יחשוב שיוכל לדבר עמו רק על דברים אחרים כי בהתחלה האדם חושב שידבר רק על דברים אחרים אבל בסוף הוא יחזור לדבר על הנושא הרגיש ביניהם וכך שוב תהיה מריבה, וזה מה שכתוב כאן בפסוק "ויאמר..." ולא כתוב מה אמר לו כי זה כבר לא משנה מה אמר לו ואף שיתכן שהתחילו לדבר על משהו אחר [ולא על המריבה ביניהם] אבל עצם הדבר שדיברו זה הבעיר שוב את המחלוקת ביניהם.

כתוב בגמ' פסחים (דף ק"ג ע"ב), שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן: מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר, ומי שאינו מעמיד על מדותיו. וזה הדרגא הנעלית ביותר שגם בלב הוא רגוע ואינו כועס על אף אחד, ובזה הקב"ה אוהבו כי אז הוא נוח לכל ויכול לדבר עם כולם. לכן האדם צריך להיות רגוע, תמיד להיות טוב וכך אפשר להיות נח לבריות.

זה הלימוד בשבילנו, כמו שכתוב בפרקי אבות (פרק ג' משנה י"ג) "סייג לחכמה שתיקה" ורק כך אפשר לברוח מכל וויכוח מיותר וכך מצליחים להישאר נקי ממחלוקת, כי כל זמן שהלב בוער העצה היא רק שתיקה ולברוח מאנשים שעלולים ליכנס עמהם לוויכוחים ואז אפשר להצליח.

השבוע נפטר מרן פוסק הדור הגאון רבינו נסים קרליץ זצוק"ל, רבי ניסים היה דוגמה של 'סייג לחכמה שתיקה', היה טוב לו עם כולם, ועם המעט שהיה מדבר הוא העמיד דורות של מורי הוראה. התפרסם לפני כמה שבועות שאחד מהשכנים דפק בדלתו וביקש שישלם על שיחורור הסתימה שהיה בבנין, וטען שהסתימה נוצרה בגלל שעשה שיפוצים בביתו לא מזמן והצבע גרם לכך. מיד רבי ניסים שילם לו ולאחר שהשכן יצא הוא אמר לאחד מבני המשפחה שהיה לו שלש סיבות לא לשלם לו, סיבה ראשונה: הצבע שהשתמש לצבוע את דירתו זה צבע שנוזל מיד עם המים, סיבה שנייה: יש לו בבית צינורות נפרדים (לא אותו ניקוז שיש לשאר דיירי הבנין) וסיבה שלישית: לא עשה צבע לאחרונה בביתו אלא שכן אחר. ובכל זאת שילם כדי שלא ייוצר מחלוקת בין השכנים.

פעם הגיע אליו יהודי, אמר לו מרן זצ"ל שכרגע הוא טרוד בדין תורה, התברר שכמה ילדים ישבו אצלו לדין תורה על גוגוים, כל אחד היה לו טענה להגיד וחיכה שכל אחד מהילדים יגיד את הטענה שיש לו להגיד, לא חס על זמנו כדי שלא יהיה מחלוקת אפילו בין ילדים והכל יצא בצד הכי טוב.

אחד מבניו סיפר שפעם היה דין תורה ושני הצדדים יצאו מרוצים, ומרן זצ"ל סיפר שכבר לאחר רבע שעה ידע מי צודק, ובכל זאת נשאר בדין תורה למעלה משלש שעות רצופות כדי שכל אחד יגיד את הטענות שלו וירגיש ששמעו והבינו אותו ובסוף כולם יצאו מרוצים, והסיבה שלא פסק מיד כי לא רצה שהצד המפסיד יגיד שהדיין לא שמע ויהיה לו כל מיני מרמורים.

מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל היה אומר "נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי מוותר מפסיד" וכך ראינו גם אצל מרן רבי ניסים זצ"ל.

ה' יעזור שנלמד מדרכיו וכך זכותו יגן עלינו, אמן.

תהא נשמתו צרורה בספר החיים

לעילוי נשמת

בעל ה'חוט שני' מרן הגאון רבי שמריהו יוסף נסים בן רבי נחום מאיר קרליץ זצוק"ל נלב"ע כ"ג תשרי תש"פ

מרת רבקה ב"ר פנחס לוי ע"ה נלב"ע ד' מרחשון תשס"ה

מרת ג'יזל גרסיה בת ר' יצחק מלכה ע"ה נלב"ע י"ז שבט תשע"ט

מחשובי תלמידי מרן החזון איש זצוק"ל הגאון רבי רפאל אביגדור יחזקאל ב"ר עזריאל ברטלר זצ"ל נלב"ע י"ח אדר ראשון תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.